

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Sosiaalipalvelujen priorisointi hyvinvointialueuudistuksen jälkeen

Heta Kulla-Mykkänen
Erikoissosiaalityöntekijän koulutus
Hyvinvointipalvelujen erikoisala
Helsingin yliopisto
2024

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty		Laitos/Institution – Department			
Valtiotieteellinen tiedekunta		Sosiaalitieteiden laitos			
Tekijä/Författare – Author					
Heta Kulla-Mykkänen					
Työn nimi / Arbetets titel – Title					
Sosiaalipalvelujen priorisointi hyvinvointialueuudistuksen jälkeen					
Oppiaine /Läroämne – Subject					
Sosiaalityö / Erikoissosiaalityöntekijäkoulutus					
Työn laji/Arbetets art – Level		Aika/Datum – Month and year		Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages	
Hyvinvointipalvelujen erikoisalan lopputyö		2/2024		19 sivua	
Tiivistelmä/Referat – Abstract					
<p>Tämän erikoissosiaalityöntekijäopintojen lopputyön tarkoituksena on tarkastella sosiaalipalvelujen priorisointia käsitteellisesti aiemman kirjallisuuden valossa, minkä lisäksi työssä reflektoidaan sosiaalipalvelujen järjestämisen tilannetta hyvinvointialueuudistuksen jälkeen. Sosiaalipalvelujen priorisointi on tärkeä ja moniulotteinen asia, josta pitää voida puhua avoimesti myös eettisesti vaikeiden, sosiaalisten oikeuksien heikentämistä koskevien kysymysten osalta. Hyvinvointialueuudistus ja sitä seuranneet mittavat säästötoimet korostavat keskustelun kiireellisyyttä ja tärkeyttä.</p> <p>Lopputyö koostuu kuudesta kappaleesta: johdannosta, priorisoinnin taustasta, työn lähtökohdista, sosiaalisten oikeuksien, resurssien ja politiikan suhdetta käsittelevästä luvusta, priorisoinnin paikasta sekä pohdinnasta. Työ on hyödyntää teoriaa ja aiempaa tutkimusta, mutta nojaa vahvasti tekijänsä omaan ammatilliseen kokemukseen.</p> <p>Sosiaalipalvelujen priorisoinnilla tarkoitetaan yksinkertaistetusti asioiden tärkeysjärjestykseen asettamista. Olemassa olevien tarpeiden ja käytettävissä olevien resurssien välillä on aina ristiriita ja priorisointi on jollain tasolla aina sosiaalipalveluihin vaikuttavaa ja välttämätöntä. Priorisointikeskustelu alkaa usein taloudellisen logiikan tarpeista ja sitä käydään taloudellisen logiikan ehdoilla. Jotta priorisointi kuitenkin eroaa puhtaasta talouden ja tehokkuuden diskurssista ja suoraviivaisesta säästämisestä, sen tulee sisältää sosiaalisia oikeuksiin ja yhteiskunnan arvoihin liittyviä elementtejä. Sosiaalihuoltoa ei ole ilman sosiaalisten oikeuksien ymmärrystä, eikä siitä voida säästää hyväksyttävällä tavalla, jollei pohdintaan liitetä sosiaalisten oikeuksien näkökulmaa. Priorisointi on välttämätöntä, mutta sen on oltava myös laadukasta ennen muuta asiakkaiden, mutta myös asiakaspinnassa työskentelevien työntekijöiden kannalta.</p> <p>Sosiaalipalvelujen priorisointi on eettisesti vaikeaa, sillä se sisältää päätöksentekoa ihmisten hyvinvointiin ja arvostukseen liittyvissä asioissa. Priorisointia voidaan tehdä eri hallinnollisilla tasoilla, kuten kansallisen politiikan makrotasolla, hyvinvointialueiden mesotasolla ja asiakasrajapinnan mikrotasolla. Ollakseen laadukasta priorisointi edellyttää kuitenkin läpinäkyvää demokraattista päätöksentekoa, joka toteutuu tällä hetkellä parhaiten valtakunnan tasolla. Sosiaalihuollon priorisoinnista tulisikin keskustella enemmän valtakunnallisesti. Olisi myös tärkeää, että eettisesti haastavista, konkreettisesti ihmisiin vaikuttavista priorisointilinjauksista keskusteltaisiin niin, että päätöksentekijät voisivat olla päätöksistä vastuussa.</p>					
Avainsanat – Nyckelord – Keywords					
Sosiaalipalvelut, priorisointi, sosiaaliset oikeudet, hyvinvointialueet, hyvinvointialueuudistus					

Sisällys

JOHDANTO	1
PRIORISOINNIN TAUSTAA	3
TYÖN LÄHTÖKOHDAT.....	4
SOSIAALISET OIKEUDET, RESURSSIT JA POLITIIKKA.....	6
PRIORISOINNIN PAIKKA	9
POHDINTA.....	14
LÄHDELUETTELO.....	18

JOHDANTO

Kaksikymmentäyksi hyvinvointialuetta ja Helsingin kaupunki erillisratkaisulla aloittivat toimintansa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelujen järjestäjinä 1.1.2023. Sote-uudistusta oli tahkottu pitkään ja vaiheikkaasti, mutta itse hyvinvointialueet aloittivat toimintansa nopeasti – vain reilu puolitoista vuotta siitä, kun asiasta saatiin aikaiseksi poliittinen kompromissi ja päätös hyvinvointialueista tehtiin. Hyvinvointialueuudistuksen tavoitteena on turvata yhdenvertaiset palvelut, parantaa palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta, kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja, turvata ammattitaitoisen työvoiman saanti, vastata ikääntymisen ja syntyvyyden laskun aiheuttamiin haasteisiin ja hillitä kustannusten kasvua (Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistus 2022).

Hyvinvointialueuudistuksen aikaansaaminen oli poliittisesti vaikea prosessi, jossa asettuivat vastakkain yksilölliset ja paikalliset tarpeet suhteessa yhdenmukaistamisen ja tehokkuuden pyrkimykseen sekä yksilönvapaudet ja yhteiskunnallinen vastuu (Rantamäki, Kattilakoski & Halonen 2021). Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamista yritettiin pitkään ja sitä on kuvattu pirulliseksi ongelmaksi, jonka ratkaiseminen täydellisesti on mahdotonta (Jalonen 2020, 305–306). Sote-uudistukselle asetetut valtavat toiveet eivät olekaan hyvinvointialueiden ensimmäisen toimintavuoden aikana toteutuneet. Ensimmäisen toimintavuoden aikana lähes kaikki hyvinvointialueet tekivät merkittävän alijäämäisen tuloksen, ja kokonaisuudessaan hyvinvointialueiden alijäämä ylittää vuonna 2023 miljardi euroa (sosiaali- ja terveystoimi 2024, 9). Hyvinvointialueita on ohjattu tiukasti talouden muutosohjelmiin, ja ne ovat tarttuneet ohjaukseen vaihtelevalla innolla. Syksyn ja talven 2023–24 aikana uutiset hyvinvointialueiden säästötoimista ja yhteistoimintaneuvotteluista ovat olleet yleisiä. Vaikea yhteensovittaminen yksilöllisten ja paikallisten tarpeiden sekä yhdenmukaistamisen ja tehokkuuden kesken on siirtynyt sote-valmistelusta hyvinvointialueiden realiteetiksi. Yhteensovittamisessa onnistuakseen hyvinvointialueiden pitäisi priorisoida.

Sosiaalipalvelujen priorisoinnin käsite näyttäytyy kuitenkin sisällöllisesti varsin epäselvänä. Sitä tunnutaan käyttävän julkisessa sosiaalipoliittisessa keskustelussa usein säästämisen ja tehostamisen kaltaisten käsitteiden kanssa samankaltaisesti niin, että priorisointiin tunnutaan sisällyttävän jotain säästämistä laadukkaampaa ja harkitumpaa. Se, mitä tämä harkitumpi ja laadukkaampi sisältö on, en ole huomannut määriteltävän. Myös akateemisessa priorisointia koskevassa keskustelussa priorisoinnin sisältö ja merkitys tuntuvat vaihtelevan ja riippuvan kulloisenkin tutkijan omasta

taustasta. Eri tutkijoiden näkökulmat eivät aina tunnu sopivan samaan keskusteluun. Priorisoinnista voikin keskustella monesta näkökulmasta: sitä voi pohtia esimerkiksi käytännön työn, filosofisten periaatteiden tai poliittisen päätöksenteon perspektiiveistä. Priorisointia voi pohtia myös eri asiakasryhmien arvottamisen, palvelumuotojen paremmuuden tai toimintojen vaikuttavuuden kannalta.

On mielestäni tärkeää ymmärtää, että priorisointi on käsitteenä melko laaja: se ei tarkoita ainoastaan olemassa olevan järjestelmän tehostamista tai sen karsimista, vaan priorisointikeskustelu ulottuu syvempiin käsityksiin siitä, mitä pidämme tärkeänä ja oikeudenmukaisena. Kuten myös hyvinvointialueuudistuksessa, usein keskusteluissa korostuu sosiaali- ja terveydenhuollon rahoituksen haasteellisuus huoltosuhteen heikkenemisen myötä. Rahoituksen lisäksi keskustelu nivoutuu kriittisesti henkilöstön riittämiseen monissa sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävissä. (Esim. Rautiainen, Taskinen & Rissanen 2020, 33–34.) Jos hyvinvointivaltion kestävyysvaje olisikin poliittisilla ja taloudellisilla ratkaisuilla selvitettävissä, priorisoinnin kriittisyys nousee esiin sen tosiasian myötä, että sosiaali- ja terveydenhuolto vaatii paljon työntekijöitä, joista on nyt ja ennusteiden mukaan jatkossa yhä enemmän pulaa. Ristiriita jatkuvasti laajenevan hyvinvointivaltion ajatuksen kanssa näyttäytyy ylittämättömänä.

Pyrin työssäni avaamaan ja määrittelemään priorisoinnin käsitettä ajankohtaisesta ja verrattain käytännönläheisestä näkökulmasta. Yritän priorisointia avaamalla lisätä käsitteen käyttökelpoisuutta sosiaalipoliittisessa keskustelussa. Toisaalta haluan myös tukea sosiaalialan toimijoita luomaan siltaa sosiaalisiin oikeuksiin perustuvan maailmankuvan ja talouspolitiikasta pontensa saavan priorisointikeskustelun välille.

Seuraavassa luvussa esittelen lyhyesti suomalaista priorisointikeskustelua ja sitä, mitä priorisoinnilla tarkoitetaan. Tämän jälkeen avaan henkilökohtaista kiinnostustani aiheeseen sekä työn toteutustapaa. Sitten esittelen priorisointia kahdesta ajankohtaisesta ja mielestäni verrattain käytännönläheisestä näkökulmasta: Tarkastelen ensinnä sitä, mitä priorisoinnilla tarkoitetaan ja miten se jäsenyy sosiaalipolitiikassa näkyväksi niukentuvien resurssien ja sosiaalisten oikeuksien väliseksi jännitteeksi. Toisekseen tarkastelen sitä, missä priorisointia tehdään ja kuka sitä tekee – mikä siis on priorisoinnin paikka. Avaan tätä paikkaa sosiaalipalvelujen hallinnoinnin tasojen jäsentämisen kautta. Lopussa pohdin, mihin kaikkien sosiaalialalla toimivien ja sosiaalipalveluihin vaikuttavien tulisi sosiaalialan priorisoinnissa kiinnittää huomiota.

PRIORISOINNIN TAUSTAA

Sosiaali- ja terveyspalvelujen priorisoinnin tarve ei ole syntynyt hyvinvointialueiden myötä. Priorisoinnissa on kyse siinä mielessä ikiaikaisista asioista, että aina on löytynyt rajat sille, voivatko kaikki saada kaikkea. Ristiriita sosiaalihuollon ideaalin mukaisessa oikeudenmukaisessa, kohtuullisessa tai reilussa toiminnassa suhteessa asiakkaiden velvollisuuksiin ei sekään ole sosiaalihuollolle uusi asia. (Esim. Mäntysaari 2020.) Priorisoinnin voi määritellä varsin yksinkertaisesti: aiheesta suomeksi paljon kirjoittanut Petteri Niemi (2008, 100) on kuvannut priorisointia asioiden tärkeysjärjestykseen asettamiseksi, jota usein tehdään karsittavien asioiden valinnan vuoksi. Priorisointi voi koskea sosiaalialalla asiakkaita, heidän tarpeitaan, sosiaalityön rakenteita ja muotoja, asiakasryhmiä tai palveluja. Priorisoinnissa näitä siis asetetaan tärkeysjärjestykseen. Julkisen vallan on välttämätöntä ja normaalia priorisoida toimintaansa kaikkina aikoina, sillä julkiset resurssit tuskin koskaan riittävät vastaamaan kaikkiin odotuksiin ja vaatimuksiin.

Vaikka priorisointia on tehty aina ja sitä koskevaa keskustelua on käyty pitkään, on helppoa yhdistää priorisointikeskustelun nousu erityisesti 1990-luvun sosiaalipoliittisiin muutoksiin (Niemi 2008, 115). 90-luvulla taloudellisen laman tuoman shokin myötä priorisointikeskustelu kiihtyi. Priorisoinnista tehtiin selvityksiä, kuten vuoden 1993 sosiaalihuollon priorisointiprojekti (esim. Niemelä, Knuutinen, Hyvärinen, Kainulainen, Myllykangas & Ryyänen 1995). Priorisointiprojektina voi pitää myös Stakesin vuosien 2005–2006 Hyvinvointivaltion rajat – hanketta, jossa pyrittiin määrittelemään muun muassa julkisen hyvinvointivastuun ensisijaisuusjärjestystä (esim. Julkunen 2008, 148-149).

Vaikuttaa siltä, että sosiaalialalla on tiedetty 1990-luvun lamasta lähtien priorisoinnin välttämättömyys ja on pidetty ilmeisenä, ettei julkisten rakenteiden laajentaminen loputtomiin ole taloudellisesti järkevää tai ikääntyvän väestön puolesta mahdollista. (Esim. Niemi 2008, 102, 125). Karsinnan, niukkuuden, priorisoinnin, markkinoistumisen ja yksilön vastuun korostamisen on katsottu liittyvän sosiaalipolitiikan ja hyvinvointivaltion uuteen aikaan (Kuivalainen 2010). Myös EU-alueen velkaantumisen pysäyttämisen ja tiukan budjettikurin nouseminen tärkeiksi EU-tasoisiksi tavoitteiksi on lisännyt tarvetta priorisointikeskustelulle. Tilannetta on kutsuttu pakotettujen menoleikkausten ajaksi. (ks. Niemi 2017, 167.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon priorisointia koskeva keskustelu keskittyy usein terveydenhuoltoon. Vaikka sekä sosiaali- että terveydenhuollon priorisointi on eettisesti huomattavan vaikeaa, terveydenhuollossa keskustelu ja toimet ovat olleet sosiaalihuoltoa konkreettisempia ja avoimempia.

Potilasryhmiä, hoitomuotoja, sairauksia ja hoitoja on pystytty priorisoimaan. (Ks. Niemi & Niemi 2023, Niemi 2008, 114.) Esimerkiksi Käypä hoito -suosituksia alettiin tehdä 90-luvulla sen jälkeen, kun priorisoinnista oli tullut salonkikelpoinen tema terveydenhuollossa (Vuorenkoski 2014). Vastaavaa konkreettista ja laajalle levinnyttä priorisointiohjeistusta tai tukea yhdenmukaisille toimintamalleille ei sosiaalihuollossa ole. Usein sosiaalihuollon priorisointia koskien ajatellaan, että kompleksisuudessaan sosiaaliset ongelmat ovat moniulotteisempia kuin lääketieteelliset. Lääketieteelliset hoidot ovat helpommin yksilöitävissä ja rajattavissa ja niiden kustannustehokkuuden ja vaikuttavuuden mittaaminen on usein myös yksinkertaisempaa. Sosiaalihuollossa ei ole vastaavia pitkälle strukturoituja, hallinnoituja ja objektiivisesti testattuja välineistöjä kuin lääketieteessä usein on. (Niemi 2008, 114) Sosiaalihuollon priorisointia koskevan vaikeuden takia siitä puhuminen on erityisen tärkeää, kun priorisointia joka tapauksessa koko ajan tehdään. Arjessa tapahtuvasta sosiaalipalvelujen priorisoinnista esimerkkejä ovat asiakkaiden asioiden asettaminen kiireellisyysjärjestykseen tai se, kun hyvinvointialueilla pohditaan, mihin palveluihin budjetoidut rahat ohjataan ja mitkä palvelut mahdollisesti lopetetaan.

TYÖN LÄHTÖKOHDAT

Aloitin yhteiskuntapolitiikan opinnot Jyväskylän yliopistossa vuonna 1999. Tällöin 90-luvun lama oli järkyttänyt laajenevan hyvinvointivaltion periaatteita. Talouden realiteettien ja sosiaalipolitiikan välinen ristiriita nousi opinnoissa esiin: opiskelija sai vahvan evästyksen siitä, että sosiaalipolitiikan ja koko yhteiskunnan näkökulmasta ekonomistit olivat uhka ja talousajattelulla liikaa jalansijaa yhteiskunnassa. Tästä alkaen sosiaalipolitiikan ja talouden välinen jännite on ollut minusta kiinnostava. Kun sittemmin on saanut tehdä sosiaalityötä katutason byrokraattina (Lipsky 1980) priorisoiden joka päivä esimerkiksi sitä, mitkä työtehtävät hoidetaan ensimmäisenä ja mihin soittopyyntöihin vastataan nopeasti, myös priorisoinnin paikka on mietityttänyt. Muistan arjen sosiaalityössä usein miettineeni, miksi valtiovalta on laatinut lakien kautta sellaisia vaatimuksia, joihin vastaaminen ei ole asiakaspinnassa realistista, vaan työntekijä joutuu priorisoimaan tehtäviä omaa ammatillista etiikkaansa ja virkavastuutaan haastaen.

Nämä kysymykset ovat vaikuttaneet siihen, että lähdin mukaan Sosiaalityöntekijöiden seuran toimintaan. Tämän kautta pääsin mukaan keskustelemaan priorisoinnista sosiaali- ja terveysministeriön priorisointifoorumissa vuonna 2022 ja sitä valmistellen. Tällöin aloin myös lukea priorisointia koskevaa kirjallisuutta. Vuoden 2022 alusta alkaen olen ollut projektipäällikön roolissa

mukana rakentamassa Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen lasten, nuorten ja perheiden sosiaalihuollon palveluja. Työssäni olen ollut mukana seuraamassa ja myös käytännön tasolla tekemässä priorisointia. Olen tuoteistanut palveluvalikoimaa ja miettinyt yhdessä muiden kanssa, miten saadaan tehostettua palveluja niin, että ne säilyvät mahdollisimman hyvinä ja asukkaille yhdenvertaisina. Olen käytännössä nähnyt, miten vaikeaa priorisointia koskevien ratkaisujen tekeminen kovissa taloudellisissa- ja aikapaineissa on. Kokemukseeni ja lukemaani perustuen koen, että nimenomaan priorisointia kirkastavalle keskustelulle on ajassamme huutava tarve.

Hyvinvointipalvelujen erikoistumiskoulutuksen alussa suunnittelin tekeväni priorisoinnista kirjallisuuskatsauksen. Kun aloin lukea aihetta koskevaa kirjallisuutta havaitsin, että aihetta on vaikea lähestyä systemaattisesti useammasta syystä. Yhtäältä priorisoinnin käsite ei ole jäsentynyt kirkkaasti, vaan priorisoinnista saatetaan tosiasiallisesti puhua mainitsematta priorisointi-termiä lainkaan. Näin voi olla esimerkiksi silloin, kun puhutaan uudesta julkisjohtamisesta suhteessa sosiaalisiin oikeuksiin. Toisaalta priorisointia koskeva kirjallisuus on rakenteeltaan ja lähestymistavaltaan äärimmäisen vaihtelevaa sisältäen toisinaan käytännöllisiä arvolistauksia ja toisinaan syvällistä filosofista jäsentämistä. Kolmanneksi priorisoinnista on kirjoitettu varsin vähän etenkin systemaattista kirjallisuuskatsausta ajatellen.

Priorisointiin tarttuminen ei osoittautunut helpoksi tehtäväksi, mutta toisaalta aihe ei myöskään jättänyt minua rauhaan. Hyvinvointipalvelujen erikoistumiskoulutuksen lopputyön väljä tehtävänasettelu antoi mahdollisuuden pyrkiä avaamaan oman osaamiseni ja ammatillisen perspektiivini sekä aiemman kirjallisuuden ja tutkimuksen valossa sitä, miksi priorisoinnista puhuminen on juuri nyt äärimmäisen tärkeää, miksi on kriittistä, että keskustelua käydään valtakunnan tasolla ja miksi sosiaalihuollon ammattilaisten on otettava keskustelussa vahva rooli, vaikka keskustelu on epämukavaa.

Työssä on siinä mielessä kuvailevan kirjallisuuskatsauksen elementtejä, että pyrin luomaan yleiskuvauksen sosiaalihuollon priorisoinnista ja luokittelemaan ilmiöitä aiemman kirjallisuuden pohjalta. Kuten kuvailevissa kirjallisuuskatsauksissa yleistä on, tutkimuskysymykseni on ohjannut aineiston keräämistä. Aiempien tutkimusten lähdeluetteloilla on ollut keskeinen rooli uuden kirjallisuuden löytämisessä. Aineiston kerääminen ja analysointi ovat kietoutuneet yhteen prosessissa, joka on kestänyt tätä työtä tehdessä useamman vuoden. (Esim. Salminen 2011, 6, Kangasniemi, Utriainen, Ahonen, Pietilä, Jääskeläinen & Liikanen 2013, 294–295.)

Aineiston keruuni ei kuitenkaan ole ollut systemaattista: vaikka olen lukenut kaiken, mitä suomeksi priorisoinnista olen käsiini saanut, en ole ottanut työn viimeiseen versioon mukaan merkittävää osaa löytämästäni materiaalista. Esimerkiksi erilaiset listat siitä, mitä milloinkin on pidetty priorisoinnissa

tärkeänä, eivät ole kiinnostavia sen perspektiivin kannalta, johon kysymyksenasetteluni lopulta tarkentui. Lisäksi olen ottanut aineistoon mukaan yhteiskuntapoliittista kirjallisuutta, joka on avannut nykytilaa ja sen ulottuvuuksia, vaikkei olisi osa varsinaista priorisointia koskevaa kirjallisuutta. Työni aineistolla ei ole ollut erillisiä sisäänotto- tai poissulkemiskriteerejä, vaan se on valittu sen perusteella, mikä on tutkimuskysymyksen kannalta olennaista ja kiinnostavaa. Lopullisen muotonsa löytänyttä työtäni voikin kirjallisuuskatsauksen sijaan luonnehtia teoriaa ja aikaisempaa tutkimusta hyödyntäväksi tai käsitteitä avaavaksi työksi. Joku voisi kutsua tätä myös aikalaisanalyysiksi.

Lisähaasteen työhön on tuonut se, että sosiaali- ja terveydenhuollon priorisoinnista puhutaan usein yhtenä nippuna niin arjessa kuin tieteellisessä kirjallisuudessa. Myös sosiaalihuollon ja sosiaalipalvelujen välinen ero on usein jäsentymätön ja termien käyttö epäselvää. Olen valinnut puhua työssäni sosiaalipalveluista ennen muuta sen takia, miten nimenomaan palvelujen järjestäminen liittyy hyvinvointialueuudistukseen, mutta myöskään tässä työssä rajat käsitteiden välillä eivät ole selkeitä.

SOSIAALISET OIKEUDET, RESURSSIT JA POLITIIKKA

Sosiaalihuollon voi tiivistää niin, että siinä on kyse mahdollisimman oikeudenmukaisesti jakautuvan hyvinvoinnin tuottamisesta (Mäntysaari 2020). Sosiaalihuollon ammatillinen toiminta pohjautuu vahvasti eettisiin ja oikeudellisiin kysymyksiin ja ihmisoikeuksia voi pitää sosiaalityön keskeisenä lähtökohtana ja olemassaolon oikeutuksena. Sosiaalityön tarkoituksena voi pitää myös haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden ja ryhmien ihmisoikeuksien puolustamista ja ajamista (esim. Turtiainen, Jäppinen & Stamm 2021). Petteri Niemi (2008, 127–129) on nostanut esiin sosiaalityön eettiset periaatteet, ihmisarvon, oikeudenmukaisuuden, itsenäisyyden ja elämän hallinnan, syrjäytymisen ehkäisyn ja osallisuuden edistämisen, syrjinnän ja väkivallan vastustamisen, asiakkaan itsemääräämisoikeuden ja asiakkaan yksityisyyden. Sosiaalialan ammattilaiset ovat myös lähtökohtaisesti sosiaalisiin oikeuksiin kuuluvan oikeusturvan varmistajia (Niemelä 2011, 13).

Suomi on ihmisoikeuskäytännöissään ollut 1990-luvulta lähtien korkean profiilin maa. Vaikka sosiaalihuollon kirjallisuus käsittelee 1990-luvun jälkeistä aikaa talouskurimuksen kautta, sosiaalisten oikeuksien osalta asioita on sen jälkeen edistetty merkittävästi. Vuosina 1991–1994 Suomi oli aktiivisesti uudistamassa Euroopan sosiaalista peruskirjaa ja lähes kaikki sen kirjaukset päätyivät myös perustuslakiin. Myös 2000-luvun sosiaalisten oikeuksien uudistukset, kuten asunnottomuuden puolittaminen 2008–2010, työttömyyspäivärahan ja työmarkkinatuen nosto 2012

ja toimeentulotuen vähimmäistason nosto 2012 ovat olleet merkittäviä ihmisoikeuksia koskevia uudistuksia. (Mikkola 2017, 65.) Ihmisoikeuskäytäntöjä laajentavana lainsäädäntötyönä voi mielestäni pitää myös sitä, miten erilaisia sosiaali- ja terveystalouden asiakasmitoituksia on säädetty tai haluttu säätää, ammattihenkilölainsäädäntöä on kiristetty tai asiakkaiden oikeuksia terävöitetty. Jälkimmäisestä esimerkkejä ovat esimerkiksi hiljattain säädetyt hyvin yksityiskohtaiset kirjaukset liittyen lastensuojelulaitoksiin sijoitettujen lasten kohteluun tai lastensuojelun jälkihuoltoon liittyvät ikärajat.

Priorisointikeskustelu puolestaan tuntuu kytkeytyvän olennaisesti talouden logiikkaan. Vaikka kyse ei olisi suoraan rahasta, vaan esimerkiksi käytettävissä olevista henkilöstöresursseista, aloite priorisoinnin takana lähtee usein liikkeelle laskelmista ja numeroista – eksakteista määreistä, joiden varassa sosiaalihuolto tulee järjestää. Numerot eivät asetu samaan keskustelukehykseen sosiaalisten oikeuksien kanssa, joiden kohdalla sosiaalihuolto puolestaan on mukavuusalueellaan. Taloudellinen diskurssi määrittää kuitenkin pitkälti sosiaalipolitiikan suuntaviivoja ja resurssikeskustelua, mikä tuntuu aiheuttavan haastetta sosiaalialalle: säästöistä ja tehokkuudesta puhuminen vaikuttaa sosiaalisten oikeuksien puolustajiksi profiloituneella alalla toisinaan jopa mahdottomalta. Sosiaaliset oikeudet puolestaan osoittavat selkeiden toimintatapojen sijaan enemmän tavoitetilaa ja niistä voi johtaa lähinnä yleisen tason reunaehtoja toiminnoille. Kun ihmisoikeudet esimerkiksi edellyttävät riittävien sosiaalipalvelujen tuottamista, ne eivät ota palvelujen järjestämistapaan kantaa. Sosiaalisten oikeuksien edistämisen ja loukkaamisen väliin jää laaja vyöhyke, jossa toiminta on enemmän poliittista kuin oikeudellista. (Rautiainen 2017, 23.) Nähdäkseni tämä vyöhyke on myös priorisoinnin aluetta.

Politiikan taso tulee esiin kamppailussa siitä, miten sosiaalipolitiikkaa määritellään: lähtevätkö määrittelyt talouden ehdoista vai onko sosiaalisista oikeuksista kumpuavalle sosiaalipolitiikalle tilaa? Merkittävä priorisointia koskeva kysymys onkin se, miten resursseja voidaan jakaa oikeudenmukaisesti ja miten tällä poliittisella vyöhykkeellä toimitaan. Sosiaalipolitiikka ei ohjautu automaattisesti mistään, vaan vallasta määritellä ongelmat ja tärkeimmät asiat käydään kamppailua. Se, miten eri toimijat yhteiskunnassa konstruoivat sosiaaliset ongelmat ja riskit, vaikuttaa siihen, millaista sosiaalipolitiikkaa toteutetaan. (Helne 2003a, 42.) Eduskuntavaaliohjelmia tutkinut Anne-Maria Karjalainen (2021,42) on havainnut, että puolueiden puhe hyvinvoinnista kytkeytyy talouden ja vastuun teemoihin. Karjalaisen tutkimuksessa kaikkien neljän tutkitun puolueen (kokoomus, keskusta, SDP ja perussuomalaiset) ohjelmat sisälsivät vastuun näkökulman ja ottivat kantaa siihen, kenelle vastuu kansalaisten hyvinvoinnista kuuluu.

Priorisoinnin moniulotteisuus sosiaalisten oikeuksien ja resurssien rajallisuuden välillä pätee yhtä lailla asiakaspinnassa kuin laajemmista poliittisista ratkaisuisissa. Jos sosiaalityöntekijä ehtii

soittamaan vain toiselle soittopyynnön jättäneistä asiakkaistaan, priorisointiratkaisu ei ole se, että vain toinen saa puhelun vaan se, kumpi puhelun saa ja millä perusteella. Vastaavasti vastuullista priorisointia politiikassa ei ole se, että päätetään säästää vanhustenhoidosta vaan se, että arvotetaan esimerkiksi laajalle asiakaskunnalle suunnattu kotipalvelu tärkeämmäksi kuin pienen asiakasryhmän ympärivuorokautinen laitoshoido ja päätetään hyväksyä heikennykset toisaalla, jotta toisaalla voidaan panostaa enemmän. Kun siis priorisoinnista puhutaan, ei voida puhua vain resurssien ehdoin, vaan keskustelun on sisällettävä sosiaalisten oikeuksien pohdintaa, jotta sen on mahdollista olla sisällöllisesti riittävän laadukasta ja sosiaalihuollon perustan huomioon ottavaa.

Petteri Niemi (2008, 118) on hahmotellut priorisointilistaa, jossa priorisoinnin kriteerien järjestys olisi 1) keskeiset ihmisoikeudet ja moraaliset velvoitteet, 2) laki ja asetukset, 3) utilitaristinen hyvän kalkulointi, 4) ammattietiikka. Niemen listassa lainsäädäntö ei siis ole tärkein kriteeri, vaikka yhtenä priorisoinnin selkeänä periaatteena on pidetty sitä, että tärkeimpiä ovat ne tehtävät, joissa on tiukimmat lakisääteiset velvoitteet (emt, 125). Toisaalta myös taloudellisen rationaliteetin logiikan mukaisesti laskettavalle ”utilitaristiselle hyvän kalkuloinnille”, jolla tarkoitetaan resurssien suuntaamista niin, että niistä koituu mahdollisimman suuri hyöty mahdollisimman monille, on jätetty Niemen listassa tilaa ja se ohittaa pääperiaatteena ammattietiikan. Puhtaasti sosiaalihuollon perspektiivistä tarkasteltuna mahdollisimman laajan hyödyn hakemista tai vaikuttavuuden tai tehokkuuden perusteella tapahtuvaa palvelujen hyödyn maksimointia voi pitää kyseenalaisena, sillä marginaaliryhmien huomioiminen on sosiaalihuollon sisäiselle logiikalle keskeistä. (Ks. Niemi ym. 2017, 172.) Priorisointi tapahtuu kuitenkin jossain sosiaalihuollon ja talouden logiikan välissä niitä yhteensovittaen, jolloin priorisointilistausta ei laadukkaasti voi tehdä yksin kummankaan ehdoilla. Yksi mahdollinen sosiaalialan lähtökohdista nouseva ratkaisu erilaisten oikeuksien toteuttamisen välille olisi etsiä aina sellaista ratkaisua, joka mahdollisimman hyvin hillitsi eriarvoistumisen kasvua tai jopa kaventaisi sitä (Rautiainen 2017, 32).

Periaatteellinen keskustelu oikeudenmukaisesta priorisoinnista lähentyä helposti yhteiskuntafilosofista pohdiskelua. Priorisoinnin sosiaaliseen aspektiin liittyvät kysymykset ovat vaikeudessaan perustavanlaatuisia ja hankalasti mitattavissa. Kuten Petteri Niemi (2017, 171–172) pohtii: Pitääkö julkisen vallan kustantaa kansalaisille asunnon ja ruoan lisäksi hammashoito ja sosiaalipedagogista hevostoimintaa? Entä silloin, kun jonkun harvinaisen ja vakavan ongelman hoito vaatii valtavasti rahaa, jonka avulla voitaisiin ratkaista joukko keskivaikeita ongelmia? Kyseessä ovat isot ja vaikeat poliittiset kysymykset, joiden realistinen arviointi edellyttäisi sekä poliittis-demokraattisia linjauksia että tieteellistä arviointia. Vaikka talouden ja sitä sääntelevien instituutioiden korostaminen sosiaalipolitiikan yhteydessä nostattaa helposti arvostelua ihmisten hyvinvoinnin ”uhraamisesta mammonan alttarille” voi kysyä, olisiko monimutkaisessa globaalissa

maailmassa mahdollisuuksia huolehtia asukkaista ilman koneistoja. Voi olla, että koneistot ovat byrokraattisia tai teknokraattisia, mutta niiden on toisaalta mahdollista olla myös demokraattisesti johdettuja. (Simpura 2003, 158.)

Sosiaalipolitiikka on ollut perinteisesti kansakunnan rakentamista, jonka avulla on tehty kaikille yhteistä valtiota ja kansalaisuutta nationalistiseen ideologiaan kytkeytyen. Suomalainen hyvinvointimalli on kerännyt vankkaa kannatusta ja sosiaalipalvelut on perinteisesti nähty Suomessa investointina yhteiseen hyvään. (Esim. Arajärvi 2017.) Taloudellisen kilpailukyvyn ja tehokkuusvaatimusten on kuitenkin katsottu nostaneen merkitystään ja menneen kansallisen eheyden ohi tärkeysjärjestyksessä (Helne 2003b, 81). On viitteitä siitä, että kansallinen solidaarisuus on ohenemassa, mikä kiristää hyvinvointivaltion rahoitusta ja tulevaisuutta koskevia jännitteitä (Wass, Weckroth, Kantola, Kuusela & Kemppainen 2020). Poliittisen taloustieteen piirissä on väitetty, että tämän hetken suuri eurooppalainen poliittinen kamppailu käydään sosiaalisten oikeuksien ja talouskurin välillä (Rautiainen 2020, 32). Sosiaalihuollon priorisoinnin kannalta on keskeistä, missä tämä kamppailu käydään ja ketkä siihen osallistuvat.

On myös tärkeää, miten sosiaalipolitiikasta puhutaan. Käsitteillä, termeillä ja painotuksilla on merkitystä. Ei ole yhdentekevää, puhutaanko palvelujen uudistamisesta talouden termein painottaen tehokkuutta, tuottavuutta ja kilpailukykyä vai onko puheessa myös tasa-arvoon tai oikeudenmukaisuuteen liittyviä painotuksia. (Niemelä 2008). Priorisoinnin käsitteellä on mielestäni mahdollisuus asettua eräänlaiseksi sillaksi sosiaalisten oikeuksien ja talouden välille. Vaikka priorisoinnin tarve syntyy talouden tai taloudellisesti laskettavissa olevien resurssien, kuten työvoiman, puutteesta, yksiselitteisestä karsimisesta tai tehostamisesta tekee priorisointia se, miten tehdyt valinnat kytkeytyvät etiikkaan, oikeudenmukaisuuteen ja arvoihin.

PRIORISOINNIN PAIKKA

Sosiaalipalvelujen priorisoinnin keskeisiä kysymyksiä on se, missä priorisointia tehdään tai missä sitä pitäisi tehdä. Pauli Niemelä (2011, 16) on analysoinut suomalaisen hyvinvointitoiminnan hallintaa valtiolla ja kunnissa ja jäsentänyt hallinnan eri tasoja. Niemelän jäsenystä mukailleen sosiaalipalvelujen hallinta yhteiskunnassa tapahtuu hyvinvointialueuudistuksen jälkeen seuraavasti:

Tasot	Toimitaso	Toiminnan kohde	Toimintamuoto	Toimintakonteksti
Makro	Yhteiskunta (valtio)	Väestön sosiaaliturva, asuminen, perhe jne.	Sosiaalipoliittikka, sosiaalihuolto	Valtio (lait ja asetukset, ministeriöt, hallinto ym), politiikkaohjaus
Meso	Yhteisö (hyvinvointialue)	Asukkaiden sosiaalipalvelut ja sen vajeet	Sosiaalihuolto, hyvinvointialuehallinto, hyvinvointipalvelut	Hyvinvointialue (virasto, palvelujen organisointi)
Mikro	Ihminen, yksilö, lähiyö	Asiakkaiden hyvinvointi ja sen vajeet	Sosiaalialan työ, työn ammattietiikka ja ammattietiikan toteuttajana	Ammatti, tietotaito, työn tekeminen

Taulukko 1 Niemelää (2011) mukaillen sosiaalipalvelujen hallinnan tasot yhteiskunnassa

Toisin sanoen sosiaalipalveluja hallinnoidaan kolmella eri tasolla. Näillä samoilla tasoilla myös priorisoidaan ja tehdään sosiaalihuoltoa koskevia ratkaisuja niin, että priorisointiin osallistuvat niin eri tason poliitikot, virkamiehet kuin työntekijät (ks. Niemelä, Knuutinen, Hyvärinen, Kainulainen, Myllykangas & Rynänen 1995, 16). Käytän tätä jäsenystä avaamaan priorisoinnin paikkaa.

Asiakkaita lähimpänä olevalla mikrotasolla sosiaalialan ammattilaiset kohtaavat asiakkaita ja tekevät työtään ammattietiikkansa mukaisesti. Priorisointi mikrotasolla on osa työn arkea. Esimerkiksi sosiaalityöntekijät ovat vallankäyttäjiä, joilla on harkintavaltaa työtään ja siinä tehtäviä päätöksiä koskien, vaikka suuret linjat päätettäisiin meso- ja makrotasolla hallinnossa tai poliittisesti. Mikäli työntekijät kohtaavat tilanteita, joissa ollaan radikaalisti eri mieltä linjauksista, niitä saatetaan toteuttaa harkinnalla ja työtä priorisoida omien arvojen ja etiikan mukaan. (Ks. Lipsky 1980, 13–19, Niemi & Niemi 2023.) Tiukkana aikana mikrotason ammattilaiset joutuvat koviin: heidän tulisi ”olla asiakasystävällisiä, toteuttaa asiakkaan hyvää, käyttää tämän omia ja mobilisoida läheisten voimavaroja, noudattaa lakia ja budjettia, toimia kustannustehokkaasti, keskittyä ydintehtäviin ja samalla hakeutua moniammatilliseen yhteistyöhön” (Julkunen 2008, 171). Mikrotasolla työskenteleville onkin ominaista mieltää itsensä työskentelemään keskellä suuria rajoituksia ja tekemään uhrauksia ja palveluksia, joita muut eivät haluaisi tehdä (Lipsky 1980, 81–82). Priorisoinnin kannalta mikrotason ammattilaisilla on kuitenkin paljonkin valtaa sen suhteen, kenelle

palvelut kohdennetaan. On mahdollista, että palveluja annetaan enemmän tai paremmin niille, joilla on paras ennuste tai niille, joilla on suurin tarve. (Esim. Julkunen 2008, 171.) Tällainen priorisointi on kuitenkin työntekijäkohtaista ja vaikka se pohjautuu etiikalle, etiikka ei sellaisenaan ota kantaa siihen, mihin käytännöt perustuvat (ks. Raunio 2011, 117).

Petteri Niemi ja Riikka Niemi (2023) suuntasivat mikrotasolla työskenteleville sosiaalialan ammattilaisille kyselyn priorisoinnista. Kyselyyn vastanneet työntekijät kokivat jäävänsä priorisoinnin kanssa liian yksin ja he kaipasivat tukea priorisointiin sekä omalta työyhteisöltä että valtakunnallisesti. Työntekijöiden näkemykset siitä, kenen pitäisi kantaa päävastuu priorisoinnista, eivät kuitenkaan olleet yksiselitteisiä. Selvityksen perusteella ideaali priorisointi sisältää mikrotason työntekijöiden näkökulmasta riittävän tarkkoja ohjeistuksia, jotka jättävät tilaa yksilölliselle harkinnalle. Kirjoittajat toivovat tutkimustiedon antavan jatkossa ammattilaisille työkalupakin, muttei suoria ratkaisuja priorisointiin. (Emt. 95) Sosiaalialan työntekijöiden työtä helpottaa, jos priorisoinnin etiikkaa ei tarvitse rakentaa alusta asti itse (Niemi 2008, 124–125).

Mesotasolla eli käytännössä hyvinvointialueilla priorisointia tekevät ennen muuta johtavat viranhaltijat yhdessä aluevaltuuston ja -hallituksen poliitikkojen kanssa. Poliitikkojen tosiasiallinen rooli uudessa hyvinvointialueratkaisussa on kuitenkin vielä jossain määrin epäselvä. Hyvinvointialueilla ei ole verotusoikeutta, vaan taloudelliset reunaehdot sanellaan kuntatalouden aikoja tiukemmin valtion taholta, mikä tekee hyvinvointialueiden luottamushenkilöiden roolista nähdäkseni erityisen haastavan. Sosiaalialan kehityksessä alan johdolla on merkittävä rooli. Kuitenkin heidän on eettisesti vaikeaa luovia taloudellisista tehostamisvaateista kumpuavan pakkopriorisoinnin keskellä. Johtajat joutuvat usein lähes mahdottomiin tilanteisiin. Eettiset ristipaineet nousevat esiin esimerkiksi silloin, jos henkilöstöä pitäisi käyttää tehokkaammin, vaikka johtajat kokisivat, että henkilöstön työtä on tehostettu jo niin paljon kuin mahdollista. (Sinkkonen & Laulainen 2010, Sinkkonen, Kauppinen & Laulainen 2011, 94.)

Hyvinvointialueilla tehtävät strategiatasoiset priorisointipäätökset koskevat palvelujen kattavuutta, saatavuutta, maksullisuutta ja tuotantotapoja (Niemelä ym. 1995, 30). Hyvinvointialueilla priorisointia tehdään politiikan ja johdon yhteistyönä palvelustrategioissa, joiden tavoitteena on tukea talouden ja toiminnan suunnittelua ja johtamista (laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021, 11 §). Palvelustrategiassa tulee päättää alueen sosiaalihuollon pitkän aikavälin tavoitteet ja asettaa tavoitteet sille, miten sosiaalihuollon palvelut toteutetaan huomioiden asukkaiden tarpeet, paikalliset olosuhteet, palvelujen saatavuus ja saavutettavuus sekä kustannusvaikutukset. Näin ollen mesotason priorisoinnista on syntynyt viime aikoina mielenkiintoista asiakirjamateriaalia, josta hyvinvointialueiden säästöpainet tekevät erityisen kiinnostavan. Esimerkiksi Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen palvelustrategiassa (2023) nostetaan keskeisesti esiin se, mistä hyvinvointialueella

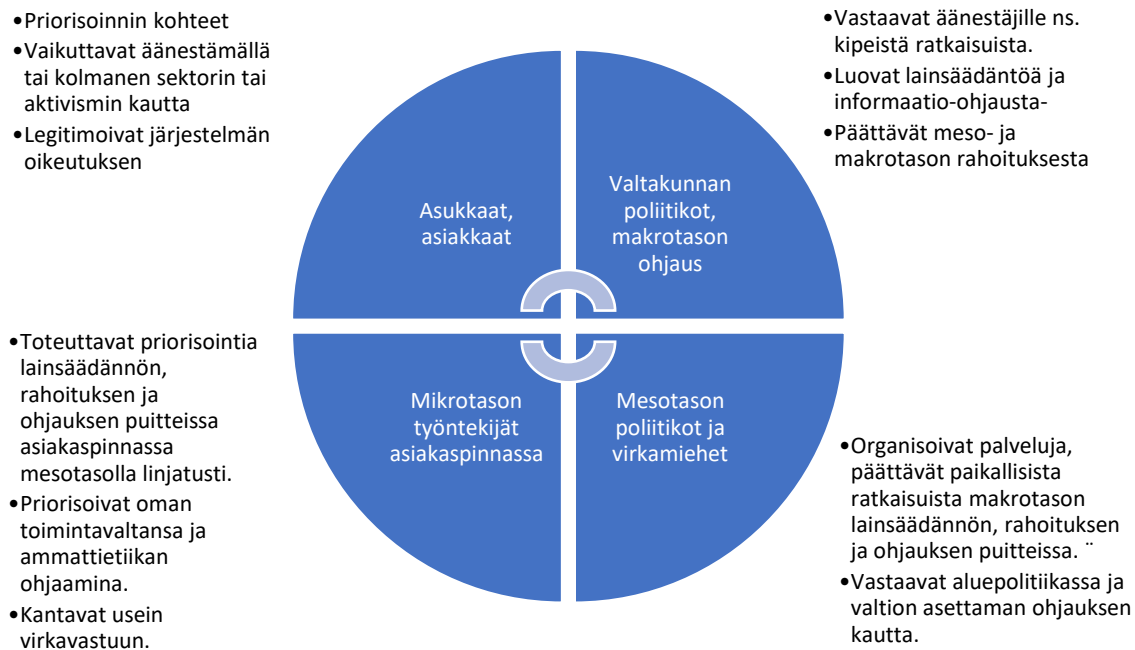
luovutaan. Suhteessa posteriorisointiin – priorisointiin käänteisenä tapahtumana, jossa määritellään asioiden tärkeys aloittaen vähemmän tärkeistä – voitaisiin hyvinvointialueiden tekemiä luopumisarvioita tarkastellen löytää kiinnostavia näkökulmia priorisointiperiaatteisiin.

Petteri Niemi (2017, 167) on nostanut esiin kolme erilaista tapaa sopeuttaa taloutta. Juustohöylällä leikkaukset jakautuvat tasaisesti kaikkien toimintojen kesken. Tämä on päätöksentekijöille helpoin toimintamalli, mutta harkitsemattomalla aliresursoinnilla on vakavia vaikutuksia niin palvelujen laatuun ja vaikuttavuuteen kuin henkilökunnan eettiseen hyvinvointiin mikrotasolla. Juustohöyläämistä parempana on pidetty tehostamista, jota on pyritty tekemään 1990-luvulta alkaen niin, että vähemmällä saataisiin enemmän. Usein toiveet laitetaan uuteen teknologiaan, sillä muuta tehostettavaa on vaikea löytää. Tämä nousee esiin aiemmin mainittujen mesotason sosiaalipalvelujen johtajien kokemuksissa. Kolmas Niemen ehdottama vaihtoehto on strateginen priorisointi, jolloin poliitikot yhdessä johdon ja mahdollisesti kansalaisryhmien kanssa valitsevat karsittavat palvelut. Tämä on kuitenkin erityisesti poliitikoille vaikeaa, koska he joutuvat tällöin suoraan vastuuseen seurauksista, joiden ennakointi on vaikeaa etenkin, kun poliitikoilta yleensä puuttuu palvelun tuottajaorganisaatioiden sisäinen tuntemus, joka taas esimerkiksi löytyy sosiaalihuollon mesotasolla toimivilta johtajilta. (Emt., 167.)

Priorisoinnin keskeisen osan – sen, mitkä palvelut ovat tärkeitä tai vähemmän tärkeitä – on katsottu usein olevan poliitikkojen tehtävä (Möttönen 1999, 93-94, Niemi 2017). Ennen hyvinvointialueuudistusta poliitikoilla oli merkittävä rooli sosiaalipalvelujen priorisoinnissa niin kunnallisella meso- kuin valtiollisella makrotasolla. Hyvinvointialueuudistuksen jälkeen näyttää olevan kuitenkin epäselvää, mikä hyvinvointialueiden luottamushenkilöiden todellinen rooli ja vaikutusmahdollisuudet ovat. Niemi, Rautiainen, Kannasohja, Haapakoski, Pellinen & Mäntysaari (2017) nostavat esiin, kuina tärkeää ja reilua olisi, että priorisointia koskeva poliittinen päätöksenteko olisi avointa, läpinäkyvää ja demokraattista ja siitä voitaisiin kantaa poliittinen vastuu. Erityisen tärkeää olisi, että jos jonkun ryhmän hyvinvoinnista päätetään tinkiä säästöjen saamiseksi, myös ryhmän käsitykset olisivat tiedossa ja kaikki ymmärtäisivät perusteet säästöille ja päätöksentekijät joutuisivat perustelemaan ratkaisunsa. Johtuen hyvinvointialueiden tuoreesta poliittisesta järjestelmästä, parhaiten tämä voisi nähdäkseni toteutua makrotasolla, jonka poliittinen priorisointi voidaan kääntää informaatio-ohjaukseksi, joka kohdistuu meso- ja mikrotasoihin. (Vrt. Niemi 2008, 115-116.)

Niemelän (2011) esiin nostamien hallinnon tasojen lisäksi priorisointiin vaikuttavat myös asukkaat, joihin priorisointia kohdennetaan. Vaikka asukkaat esiintyvät priorisointia koskevassa keskustelussa usein objekteina, on heillä myös tärkeä rooli äänestäjinä tai muun kansalaisvaikuttamisen toteuttajina. Asukkaat voivat myös jättää käyttämättä palveluja, mikä puolestaan voi heikentää järjestelmän

legitimiteettiä. Sosiaaliturvan pitää vastata asukkaiden oikeustajua ja sen on oltava perusteltavissa sekä vaikuttavuuden ja oikeudenmukaisuuden että haittojen sietämisen, kuten korkeamman verotuksen kannalta (Arajärvi 2017, 68). Olen jäsentänyt priorisoinnin paikkaa ja toimijoita seuraavaan kuvaan:

Kuva 1 Priorisoinnin paikka ja toimijat

Priorisointi toisin sanoen vaikuttaa yhteiskunnassa monella tasolla. Hallinnon eri tasoilla voidaan jakaa priorisointiin liittyviä tehtäviä – valtion informaatio-ohjauksella voidaan ohjata hyvinvointialueita, jotka voivat päättää sen nojalla yksityiskohdista, minkä jälkeen asiakaspinnan työntekijöille jää rajallinen oman työn priorisointiin liittyvä vastuu. Koska demokraattisessa järjestelmässä sosiaalipalvelujen priorisointi lähtee asiakkaista äänestäjinä ja palaa asiakkaisiin sosiaalipalvelujen käyttäjinä, on selkeintä ja reiluinta, että merkittävimmät priorisointilinjaukset tehdään ja niistä kannetaan vastuu siellä, missä myös äänestäjillä on selkein valta vaikuttaa - siis kansallisen politiikan, lainsäädäntötyöskentelyn ja makrotasolla harkitusti tehtävän ohjauksen tasoilla. Mikäli priorisoinnin paikkaa ei ole mietitty riittävästi tai poliittista vastuuta kanneta, priorisoinnin tekeminen ja siitä vastaaminen voi valahtaa asiakaspintaan, mikä ei ole mielestäni reilua tai järkevää.

Priorisointia koskevien valtakunnanpolitiikan päätösten tekemisen pitäisi periaatteessa olla melko helppoa: asukkaiden käsitykset priorisoinnista ovat varsin hyvin tiedossa ja ennalta arvattavia

(Möttönen 1999, 95). Tutkimukset osoittavat, että kansalaiset nostavat palvelujen kehittämisessä tärkeiksi arvoiksi perusturvallisuuden, palvelujen saatavuuden, tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden (Niemelä ym. 1995, 170–171). Anne-Maria Karjalaisen (2021) tutkimissa eduskuntavaaliohjelmassa esimerkiksi korostetaan puolueesta riippumatta kansalaisten oikeuksia ja hyvinvointivaltiota varsin abstraktilla tasolla ja yksimielisesti. Näyttää siltä, että vaikka makrotason priorisointi olisi välttämätöntä, valtakunnanpolitiikan keskusteluissa aiheen käsittely ei ole konkreettista. Vähääkään konkreettisempi priorisointi ei ole houkuttelevaa, kun pitää alkaa kantaa vastuuta siitä, minkälaisista sosiaalisista oikeuksista ollaan valmiita luopumaan, jos muut reunaehdot ja etenkin käytettävissä olevien resurssien niukkuus sitä vaativat.

POHDINTA

Priorisointi on tärkeä ja kiinteä osa sosiaalihuoltoa, minkä takia sen pitäisi olla arkisen ja avoimen, hallitun ja yhteistyöhakuisen keskustelun aihe (ks. Niemi 2008, 124–125). Keskustelulle on tarvetta aina, mutta hyvinvointialueiden ja -valtion tilanne on tällä hetkellä vakava. Säästötoimia tehdään niin sosiaaliturvaan, hyvinvointialueiden palveluihin kuin kolmannen sektorin toimintaan ja priorisointia tunnutaan ulkoistavan valtakunnanpolitiikasta hyvinvointialueiden tasolle, joilla ei kuitenkaan ole valtaa rahoitukseen. Hyvinvointialueiden säästötoimia suunnitellaan ja toteutetaan tällä hetkellä niin kiireellisesti, ettei hallitulle, sosiaaliset oikeudet huomioivalle priorisoinnille ole aikaa tai tilaa. Tämä on huomattu myös hyvinvointialueilla ja esimerkiksi Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen palvelustrategiassa (2023) peräänkuulutetaan yhteiskunnallista keskustelua priorisoinnista. On vaikea esimerkiksi arvioida, miten lastensuojelujärjestöjen avustuksista leikkaaminen tai sosiaaliturvan heikennykset yksinhuoltajille heijastuvat jo nyt kalliisiin sijaishuollon kuluihin, kun samaan aikaan leikataan monesta suunnasta. Riski sille, että leikkaamalla sosiaalipalveluista saatetaan aiheuttaa moninkertaisia kustannuksia, on nähdäkseni merkittävä ja tuttu jo lamanaikaisesta juustohöyläämiseksi kutsutusta pikasäästöjen etsimisestä.

Hyvinvointialueilla sosiaalipalveluihin paraikaa tehtävissä säästöissä ei ole kyse suunnitelmallisesta, keskitetysti johdetusta ja sosiaalisten oikeuksien kannalta punnitusta priorisoinnista, vaan sosiaalihuoltoon kohdistuu tällä hetkellä moninkertaisia säästöjä, joista kenelläkään ei tunnu olevan kokonaisuymmärrystä. Myöskään poliittista vastuuta tehtävistä ratkaisuista on vaikea kantaa, kun yhtäältä samaan aikaan lainsäädännön asettamat velvollisuudet ovat olleet ihmisoikeuksia korostaen

edelleen laajenemaan päin, mutta toisaalta resursseja näiden toteuttamiseen on vähennetty. Keskusteluja näistä kahdesta kehityssuunnasta ei ole käyty samanaikaisesti.

Hyvinvointialueiden resurssien puutteen, hallitun ja keskitetysti johdetun priorisoinnin vähäisyyden ja vahvojen sosiaalisten oikeuksien varaan rakentuvan järjestelmän välistä ristiriitaa konkretisoi hyvin ajankohtainen tilanne lastensuojelussa. Vuoden 2024 alusta on astunut voimaan enintään 30 asiakkaan asiakasmitoitus lastensuojelun sosiaalityöntekijää kohti. Tämä kertoo mielestäni vahvoista sosiaalisista oikeuksista ja halusta varmistaa lapsille hyvä palvelu, mutta lisää luonnollisesti sosiaalityöntekijöiden tarvetta. Samaan aikaan sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira on täsmentänyt loppuvuodesta ohjettaan sosiaalityöntekijän sijaispätevydestä niin, että monet sosiaalityöntekijän työtä sijaisena tehneet eivät voi sitä jatkossa enää tehdä, mitä voi pitää sosiaalisia oikeuksia turvaavana pyrkimyksenä. Samaan aikaan hyvinvointialueet ovat kuitenkin kärsineet jo pitkään sosiaalityöntekijäpulasta, eikä lastensuojelussa olla monilla alueilla päästy edes aikaisempaan 35 asiakkaan mitoitukseen. Tiedossa ei myöskään ole, mistä sosiaalityöntekijöitä saataisiin lisää.

Vantaa-Keravan hyvinvointialue on ratkaisuna asettanut lapsia eräänlaiseen jonoon odottamaan lastensuojelun asiakkuutta. Etelä-Suomen aluehallintovirasto (2023) on kuitenkin asettanut Vantaa-Keravan hyvinvointialueelle uhkasakon ja käskenyt varmistaa lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden riittävyyden niin, etteivät lapset joudu jonottamaan lastensuojelun asiakkuutta. Samaan aikaan kun sosiaali- ja terveysministeriö edellyttää asiakasmitoituksen noudattamista, se yhdessä valtiovarainministeriön kanssa vaatii hyvinvointialueilta säästöjä, eli palkalla ja työsuhde-eduilla sosiaalityöntekijöistä kilpaileminen on vaikeaa. Käytännössä tilanne siis on se, että valtion eri instanssit ohjaavat hyvinvointialueet mahdottomaan tilanteeseen, eikä valtio kokonaisuudessaan ota vastuuta ristiriidasta, jonka se on luonut ja jota se vahvistaa. Poliitikot eivät kommentoi kokonaisuutta, eikä tilanteessa anneta kokonaisvaltaista ohjausta. Toisin sanoen samaan aikaan kuin valtio lainsäädännöllä ja sen tulkinnalla korostaa vahvoja ja laajentuvia sosiaalisia oikeuksia, muilla keinoin se edellyttää säästöjä ja resurssien niukempaa jakamista. Tämäkin kysymys kiteytyy lopulta laajenevien sosiaalisten oikeuksien ja niukkenevien resurssien väliseksi jännitteeksi, josta on vaikea nähdä ulospääsyä ilman valtiojohtoista, poliittisesti ohjattua ja sosiaaliset oikeudet huomioivaa priorisointia.

Priorisointia koskevaa keskustelua, kuten minun esittelemääni resurssien ja sosiaalisen välistä jännitettä voi kyseenalaistaa ja pohtia, onko hyvinvointialueiden jälkeisessä tilanteessa priorisointi todella välttämätöntä vai ainoastaan arvovalinta. Kun kuitenkin muistaa, että priorisoinnissa puhutaan rahan lisäksi myös muista resursseista – sosiaalihuollossa ennen muuta työntekijöistä – on ilmeistä, että priorisointia on jollain tasolla välttämätöntä tehdä, vaikka valtionalouteen ei tarvitsisi kiinnittää

huomiota. Sosiaalihuollon tehtäviin ei ole nyt tai väestöennusteiden perusteella tulevaisuudessa tarjolla henkilöstöä niin paljon kuin järjestelmämme edellyttäisi.

Priorisoinnin perään huutaminen ei ole uusi ilmiö: 90-luvulta asti priorisointikeskustelu on avattu moneen kertaan ja tyrehtynyt yhtä usein. Timo Helenius huomautti vuonna 2005, että priorisointia ennen pitäisi kuitenkin selvittää ”yhteiskuntarauhaa turvaavalla tavalla yhteiskunta- ja talouspolitiikan suhde”. Voitaisiinko viimein olla siinä pisteessä, että tähän oltaisiin valmiita ja keskustelu voitaisiin käydä poteroihin painumatta? Vaikka talouden reunaehtojen ja ”utilitaristisen hyvän kalkuloinnin” merkitys priorisoinnissa on ilmeinen, sen tärkeämpää olisi, että valtiojohtoisesti tuettaisiin tasapuolista ja maltillista keskustelua ilman sellaisia uhkakuvia, joilla sosiaalisen ja talouden välinen jännite on ollut kyllästetty.

Täydellistä tasapainoa sosiaalisen ja taloudellisen välille voi olla vaikea löytää, vaikka yritettäisiin. Kuten Petteri Niemi (2008, 117) huomauttaa, eniten hyvää tuottava utilitaristinen teko voi rikkoa yksilön keskeisiä ihmisoikeuksia ja olla näin kestävä. Ristiriidat eivät kuitenkaan tarkoita, etteikö eettisiä järjestelmiä tulisi huomioida, vaan ne kertovat todellisuuden monimutkaisuudesta. Vaikka eettisesti ongelmallisia kysymyksiä voi olla vaikea ratkaista, niiden tiedostaminen on tärkeää. Läpinäkyvää ja avointa priorisointikeskustelua kaivataan. Keskustelun on kuitenkin välttämätöntä olla niin rohkeaa, ettei sitä käydä vain talouden ehdoilla, vaan nostetaan vaikeat sosiaalisten oikeuksien kysymykset esiin: onko ymmärryksessämme sosiaalisista oikeuksista jotain sellaista, jota voimme lähestyä toisin? Voidaanko joitain sosiaalihuollon velvoitteita vähentää ilman että sosiaaliset oikeudet joutuvat vakavasti uhatuiksi? Pystymmekö vähentämään sosiaalihuollon lakisääteisiä tehtäviä valtiotasoisesti niin, ettei juustohöylällä vahingossa aiheuteta pahempaa vahinkoa kuin sillä, että jostain tietoisesti luovutaan? Löytyykö tingittävää mahdollisesti hyvän hallinnon vaatimuksista vai kenties lakisääteisistä palveluista? Kun priorisointia tehdään, olisi enemmän kuin suotavaa, että sosiaaliala toisi vahvasti esiin ajatukset myös siitä, mistä tinkiminen on huonojen vaihtoehtojen keskellä viisainta. Mikäli sosiaalialan ammattilaiset eivät ota keskustelussa ääntään, ratkaisut tekevät toiset – ja seurausten harkinta jää puutteelliseksi.

Omassa työssäni ja lopputyötä tehdessäni olen perehtynyt tarkasti Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen palvelustrategiaan. Palvelustrategia näyttäytyy mielenkiintoisena asiakirjana, sillä sen on pakko ohjata säästötoimia, olla poliittisesti laadittu ja toisaalta virkamiesten valmistelema. Palvelustrategiaa tutkaillessa kävi ilmeiseksi, ettei sen kirjauksissa huomioitu sosiaalisia oikeuksia lainkaan, vaan asiakirja on tehokkuuskeskeinen ja näin ollen priorisoinnin kannalta puutteellinen. Niiltä osin kuin oikeus tai lainsäädäntö nousee palvelustrategiassa esiin, tulee se valtakunnanpolitiikassa määriteltyjen lakisääteisten palvelujen takaamisen kautta. Lakisääteisyys ei kuitenkaan niukkenevien resurssien tilanteessa tarkoita parasta mahdollista tilannetta asiakkaalle,

sillä lait on säädetty toisena aikana ja toisessa tilanteessa. Jotta priorisointi voisi olla oikeudenmukaista ja resurssit kohdentua reilusti ja tehokkaasti, tulisi myös lainsäädännön velvoitteita kirkastaa. Tällöin poliittisesti johdettu työ voisi tuoda ammattilaisille asiakaspinnassa sellaiset raamit, että työtä pystytään tekemään lain vaatimalla tavalla ja eettisesti, vaikka supistuksia joudutaan tekemään. Asiakastyön kannalta supistaminen ilman lainsäädännön muutoksia on kohtuutonta.

Tarve makrotasoiselle valtiojohtoiselle ja sosiaalialan ääntä kuulevalle priorisoinnille, jossa huomioidaan käytännön ratkaisut, on ilmeinen. Kun säästöpainetta ohjaa valtio, myös priorisoinnin ja sosiaalisten oikeuksien heikennysten olisi oltava pohdittuja ja tapahtua valtakunnallisesti. Olisi mielenkiintoista tutkia laajemmin, millaisia sosiaalisten oikeuksien ja talouden elementtejä nousee esiin, jos Helsingin ja hyvinvointialueiden palvelustrategioita tarkastelee laajemmin. Edelleen olisi tutkimuksenarvoista tarkastella, missä priorisointi palvelustrategioissa tapahtuu ja hahmotetaanko se valtakunnan tasolla samankaltaisesti.

Hyvinvointialueisiin, priorisointiin ja palvelustrategioihin liittyvää tutkittavaa riittää ja toivon, että keskustelussa edetään vastuulliselle, poliittisesti johdetulle tasolle. Jonkinlaista toivoa tai ainakin pyrkimystä asiaan luo sosiaali- ja terveysministeriön suunnittelema Kansallinen palvelureformi ja esiin tuoma usko siihen, kuinka paljon sujuvampaa 21 hyvinvointialueen ja Helsingin ohjaaminen kansallisesti on kuin aiempi yli 200 kunnan ohjaaminen (sosiaali- ja terveysministeriö 2024, 10–12). Toivoo sopii, että tässä ohjauksessa sosiaalialan ääni ja sosiaaliset oikeudet kuuluvat.

LÄHDELUETTELO

Arajärvi Pentti (2017) Sosiaaliturvan perustuslaillisia näkökohtia. Teoksessa Nykänen, Eeva, Kalliomaa-Puha Laura, Mattila Yrjö (toim.) Sosiaaliset oikeudet- näkökulmia perustaan ja toteutumiseen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto (2023) Etelä-Suomen aluehallintovirasto määräsi uhkasakolla tehostettuna Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen huolehtimaan lastensuojelun sosiaalityön riittävydestä. Elektroninen lähde. Noudettu 14.1.2024 osoitteesta <https://www.sttinfo.fi/tiedote/70077725/etela-suomen-aluehallintovirasto-maarasi-uhkasakolla-tehostettuna-vantaan-ja-keravan-hyvinvointialueen-huolehtimaan-lastensuojelun-sosiaalityon-riittavyydesta?publisherId=69818103&lang=fi>

Helenius, Timo (2005). Hyvinvoinnin ritarit. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 13(2), 194 – 200. Noudettu 3.12.2023 osoitteesta <https://journal.fi/janus/article/view/50307>

Helne Tuula (2003a) Sosiaalipolitiikan perusteet. Teoksessa Helne Tuula, Julkunen Raija, Kajanoja Jouko, Laitinen-Kuikka Sini, Silvasti Tiina, Simpura Jussi. Sosiaalinen politiikka. WSOY Helsinki, 41-68.

Helne, Tuula (2003b) Sosiaalipolitiikan nykyiset haasteet. Teoksessa Helne Tuula, Julkunen Raija, Kajanoja Jouko, Laitinen-Kuikka Sini, Silvasti Tiina, Simpura Jussi. Sosiaalinen politiikka. WSOY. Helsinki. 69-92.

Jalonen Harri (2020) Sote-uudistus – kompleksisuusteoreettinen tulkinta. *Hallinnon tutkimus* 4/2020, 302-309. Noudettu 3.12.2023 osoitteesta <https://journal.fi/hallinnontutkimus/article/view/102254/59586>

Julkunen, Raija (2008) Yhteisvastuusta julkisen vallan prioriteetteihin. Teoksessa Petteri Niemi & Tuija Kotiranta (toim.) Sosiaalialan normatiivinen perusta Helsinki: Palmenia. 146-182.

Lipsky, Michael (1980) Street-level bureaucracy. Dilemmas of the individual in public services. Russel Sage Foundation, New York.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen palvelustrategia (2023) Aluevaltuuston 24.10.2023 hyväksymä versio. Noudettu 4.12.2023 osoitteesta <https://luhva-d10julk.oncloudos.com/kokous/2023262-4-37792.PDF>

Kangasniemi, Mari. Utriainen, Kati. Ahonen, Sanna-Mari. Pietilä, Anna-Maija. Jääskeläinen, Petri. Liikanen, Eeva (2013): Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. *Hoitotiede* 25 (4), 291-301. Noudettu 3.12.2023 osoitteesta <https://journal.fi/hoitotiede/article/view/128286/77409>

Karjalainen, Anne-Maria (2021) Hyvinvointi ja kansalaisuus neljän suurimman puolueen eduskuntavaaliohjelmassa 1991-2019. Helsingin yliopisto. Helsinki. Noudettu 29.12.2023 osoitteesta <http://hdl.handle.net/10138/335877>

Kuivalainen, Susan. (2010). Haasteita satavuotiaalle. *Janus Sosiaalipolitiikan Ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti*, 18(3), 205–207. Noudettu 3.12.2023 osoitteesta <https://journal.fi/janus/article/view/50568>

Mikkola, Matti (2017) Euroopan sosiaaliset ihmisoikeudet ja Suomi. Teoksessa Nykänen, Eeva, Kalliomaa-Puha Laura, Mattila Yrjö (toim.) Sosiaaliset oikeudet - näkökulmia perustaan ja toteutumiseen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki, 38-66.

Mäntysaari, Mikko (2020) Kohtaamiset kannattavat. *Agon*, 19(2). Pohjoinen Filosofiyhdistys AGON ry. Elektroninen lähde. Noudettu 10.2.2024 osoitteesta https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/77452/1/Mantysaari_Agon_2020-2.pdf

Niemelä Pauli, Knuutinen Mikko, Hyvärinen Sari, Kainulainen Sakari, Myllykangas Markku ja Ryyänen Olli-Pekka (1995) Sosiaali- ja terveydenhuollon priorisointi. Tutkimus priorisointiprosesseista ja -näköyksistä kunnissa. Stakes Raportteja 174.

Niemelä Pauli (2011) Sosiaalityö hyvinvointietiikan toteuttajana. Teoksessa Pehkonen Aini ja Väänänen Fomin Marja (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. PS-kustannus. Jyväskylä. 13-46

Niemi, Petteri (2008) Priorisoinnin eettisestä perustasta sosiaalialalla. Teoksessa Petteri Niemi & Tuija Kotiranta (toim.) Sosiaalialan normatiivinen Palmenia. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 100-145.

Niemi, Petteri; Rautiainen, Antti; Kannasoja, Sirpa; Haapakoski, Kaisa; Pellinen, Jukka & Mäntysaari, Mikko (2017). Hyvinvoinnin teoriat hyvinvoinnin edistämässä ja poliittisessa päätöksenteossa. *Hallinnon tutkimus*, 36(3), 166-181. Elektroninen lähde. Noudettu 3.12.2023 osoitteesta <https://journal.fi/hallinnontutkimus/article/view/98563>

Niemi, Petteri & Niemi, Riikka (2023) Sosiaalihuollon priorisoinnin mallit ja etiikka asiakastyön arjessa. *Tutkiva sosiaalityö*, 85-96. Elektroninen lähde. Noudettu 3.12.2023 osoitteesta http://www.sosiaalityontutkimuksenseura.fi/data/_uploaded/tutkivasosiaalityo2023.pdf

Rantamäki, Niina, Kattilakoski, Mari, Halonen Maija (2021) Alueellinen yhdenvertaisuus maakunnallistuvissa sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteissa. Yhteiskuntapolitiikka, 86(4), 383-394. Noudettu 3.12.2023 osoitteesta <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021091546266>

Raunio Kyösti. Sosiaalityön etiikka näyttöön perustuvan käytännön haasteena. Pehkonen Aini ja Väänänen Fomin Marja (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. PS-kustannus. 2011. Jyväskylä.

Rautiainen Pauli (2017) Sosiaaliset oikeudet ihmisoikeuksina. Teoksessa Nykänen, Eeva, Kalliomaa-Puha Laura, Mattila Yrjö (toim.) Sosiaaliset oikeudet - näkökulmia perustaan ja toteutumiseen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki

Rautiainen, Pauli, Taskinen, Helena & Rissanen, Sari (2020) Sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistaminen - virstanpylväitä menneestä ja suuntia tulevasta. Teoksessa Hujala, A., & Taskinen, H. (Toim.). Uudistuva sosiaali- ja terveysala. Tampere University Press, 47–75. Avoin julkaisu.

Salminen, Ari (2011) Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasa: Vaasan yliopisto. Noudettu 3.12.2023 osoitteesta https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf

Simpura Jussi (2003) Hyvinvoinnin tasojen ja erojen politiikat. Teoksessa Helne Tuula, Julkunen Raija, Kajanoja Jouko, Laitinen-Kuikka Sini, Silvasti Tiina, Simpura Jussi. Sosiaalinen politiikka. WSOY. Helsinki.

Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistus 7.10.2022. Elektroninen lähde. Noudettu 4.12.2023 osoitteesta <https://soteuudistus.fi/uudistus-lyhyesti->

Sosiaali- ja terveysministeriö (2024) Selvitys hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä toteutumisesta 2023. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain (612/2021) 31 §:n mukainen sosiaali- ja terveysministeriön vuosittainen valtakunnallinen selvitys. Raportteja ja muistioita 2024:1. Elektroninen lähde. Noudettu 10.2.2024 osoitteesta [Selvitys hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä toteutumisesta 2023 : Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain \(612/2021\) 31 §:n mukainen sosiaali- ja terveysministeriön vuosittainen valtakunnallinen selvitys \(valtioneuvosto.fi\)](https://www.sosiaali- ja-terveys.fi/raportit/2024/1/selvitys-hyvinvointialueiden-jarjestamisesta-2023)

Turtiainen, Kati, Jäppinen, Maija & Stamm, Ingo 2021. Ihmisoikeudet aikuissosiaalityön lähtökohtana. Teoksessa Matthies, Aila-Leena, Svenlin, Anu-Riina & Turtiainen Kati (toim.), Aikuissosiaalityö : tieto, käytäntö ja vaikuttavuus. Gaudeamus, 27-41. Elektroninen lähde. Noudettu 10.2.2024 osoitteesta <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/ab6852df-5db9-4b26-8991-5ba7ac3e3b11/content>

Vuorenkoski, Lauri 2014. Suomen tie priorisointiseminaareista palveluvalikoiman määrittelyyn. Lääkäriliiton esitys. Palveluvalikoimaneuvoston avoin seminaari 19.11.2014, noudettu 3.12.2023 <https://palveluvalikoima.fi/documents/1237350/1414304/Suomen+tie+priorisointiseminaareista+palveluvalikoiman+m%C3%A4%C3%A4rittelyyn,+Lauri+Vuorenkoski.pdf/d3a87f23-40a6-4e5a-8cef-d90397822b52/Suomen+tie+priorisointiseminaareista+palveluvalikoiman+m%C3%A4%C3%A4rittelyyn,+Lauri+Vuorenkoski.pdf?t=1442920412000>

Wass, Hanna; Weckroth, Mikko; Kantola, Anu; Kuusela, Hanna; Kemppainen, Teemu (2020) Tulot tai ulos? Tulotason yhteys suomalaisten asenteisiin tulo- ja varallisuuserojen hyväksyttävyydestä ja sosiaalietuuksien järjestämisestä. *Yhteiskuntapolitiikka* 86(3), 1–13. Noudettu 3.12.2023 osoitteesta <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020100983615>